

Nr 936

Av herr Jönsson i Ingemarsgården, om utredning angående de språkliga och kulturella minoriteternas ställning i Sverige.

(Lika lydande med motion nr 729 i Första kammaren)

Frågan om invandrarnas anpassning och därmed förenade problem har uppmärksamats i hög grad i Sverige under senare år. I samband därmed har även de av ålder bofasta språkliga och kulturella minoriteternas ställning aktualiserats. Delvis kan denna uppmärksamhet mot dessa problem förklaras genom de svårigheter som den stora och okontrollerade invandringen skapade under åren 1965 och 1966, men en bidragande orsak torde även vara framväxten av tämligen stora, väl organiserade och självmedvetna minoritetsgrupper i Sverige. Genom sina organisationer har sådana minoritetsgrupper i skilda sammanhang framfört önskemål om samhällets stöd för sina strävanden. Frågan om språkligt eller kulturellt avvikande befolkningsgruppers ställning i Sverige har på detta sätt aktualiserats på ett helt annat sätt än för bara ett tiotal år sedan.

I internationella sammanhang aktualiserades frågan om förhållandet mellan majoritetsbefolkningen och minoritetsgrupper i hög grad efter det första världskriget då Nationernas Förbund skapade ett invecklat system för minoritetsskydd i Centraleuropa. Genom fredsfördrag eller genom försäkringar som avgavs till FN förband sig en rad stater att inte bara tillförsäkra medlemmar i minoritetsgrupper samma behandling som landets övriga invånare utan även att ge dessa grupper vissa rättigheter, i första hand rätt till egna skolor och andra institutioner som skulle tillförsäkra grupperna en reell möjlighet att leva kvar som särpräglade minoriteter. Dessa minoriteter fick således en internationellt garanterad och i viss mån privilegierad ställning, även om privilegiet endast avsåg att komplettera och delvis ersätta den service samhället ger i fråga om undervisning och kulturell eller religiös verksamhet.

Efter det andra världskriget har NF:s system för minoritetsskydd ej återupprättats. Även om FN genom deklarationen om de mänskliga rättigheterna, liksom genom konventionen om avskaffande av rasdiskriminering kraftigt har verkat för att avskaffa negativ särbehandling av minoriteter, har försöken att inom FN:s ram tillförsäkra minoritetsgrupperna positiva

rättigheter — förslag i den riktningen har framförts bl. a. av Sverige vid FN:s tredje session 1948 — ej lett till resultat. Flera faktorer torde ha bidragit till detta, bl. a. stormakternas ovilja att på nytt ikläda sig ansvar genom att garantera minoriteternas rättigheter; kraftigare betoning av den angloamerikanska traditionen med assimilerings- och avvikande befolkningsgrupper som mål i motsats till den centraleuropeiska traditionen där rätten till nationell och kulturell identitet ansågs vara en grundläggande mänsklig rättighet liksom de många nya nationernas i viss mån förståeliga strävan att genom assimilation skapa ett nationellt medvetande.

Utvecklingen i Sverige har varit tillfredsställande och glädjande i fråga om skydd mot negativ särbehandling av avvikande grupper. Även om det fortfarande kan brista här och där, och även om de nuvarande resurserna inte alltid täcker behovet har vi kommit långt på vägen för att ge invandrare eller personer som tillhör minoritetsgrupper möjlighet att hävda sig på arbetsmarknaden och att undvika all diskriminering. Vi kan peka på ratificeringen av Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna och tillsättandet av utredningen angående förbud mot rasdiskriminering m. m. inför ratificeringen av FN:s konvention om avskaffande av rasdiskriminering. Hit kan även föras de åtgärder som — delvis på initiativ av arbetsgruppen för invandrarfrågor — har vidtagits för språk- och samhällsundervisning av invandrare, inrättande av informationscentraler och kuratorer etc.

Motsvarande gäller inte beträffande den andra av de ovan antydda frågeställningarna, nämligen frågan om positivt minoritetsskydd. Som framgår av det ovan sagda avser sådana åtgärder att ge den berörda gruppen en inte bara teoretisk utan även reell möjlighet att — beroende på de enskilda människornas fria val — behålla sin gruppidentitet, d. v. s. kvarleva som tvåspråkig grupp i landet, behålla och utveckla sin egen kultur etc. Betecknande för dessa slags åtgärder är att de riktar sig till grupper av människor — minoriteter — och ej de enskilda personerna som dessa grupper konstitueras av; vidare förutsätter sådana åtgärder frivillig medverkan från gruppernas sida, d. v. s. vanligen även att grupperna är organiserade och har institutioner för att tillfredsställa sina speciella önskemål.

Det saknas inte exempel på åtgärder i Sverige som syftar till positivt minoritetsskydd. På skolfronten kan vi peka på de möjligheter som öppnats för samerna genom riksdagsbeslutet 1962 om den nya nomadskolan, liksom det statliga stödet till de estniska skolorna och den judiska Hillelskolan i Stockholm. Stöd har även utgått till bl. a. tidningen Samefolket och till Svenska samernas riksförbund för dess organisationsarbete. Vad som däremot saknas och har efterlysts av flera minoritetssammanslutningar är ett samlat grepp på hela frågeställningen.

Det har i olika sammanhang framförts att det f. n. är för tidigt för statsmakterna att diskutera och fastslå en målsättning för svensk minoritets-

politik på längre sikt. Man har bl. a. gjort gällande att vi f. n. vet alltför litet om hur invandrare och även andra personer som på något sätt kan anses tillhöra en minoritetsgrupp själva ställer sig till frågorna om assimilering eller bevarande av sin gruppidentitet. Detta skulle tala för att t. ex. avvakta resultat från de sociologiska och andra undersökningar som arbetsgruppen för invandrarfrågor har tagit initiativ till, innan någon politisk målsättning kan diskuteras. Ett sådant ställningstagade synes dock ej vara motiverat. Som tidigare sagts kan positivt minoritetsskyddande åtgärder bli aktuella endast för sådana grupper som själva vill det. Därvid måste grupp-tillhörigheten avgöras subjektivt, d. v. s. varje person måste själv avgöra om hon/han tillhör någon minoritetsgrupp eller ej. Det i sammanhanget relevanta är således ej hur stor andel av invandrarna från ett visst land eller hur stor andel av en gammal minoritet som vill bevara sin särprägel utan att tillräckligt stora grupper önskar det och att dessa grupper är organiserade eller kan organiseras så att de själva förmår uppbära en minoritetskultur i Sverige. Olika undersökningar om relationsproblem mellan minoritetsgrupper och majoritetsbefolkningen, om imigranternas anpassningsprocedur etc. är naturligtvis värdefulla för att utforma detaljerna i samhällets invandrings- och minoritetspolitik, däremot måste målsättningen för denna politik fastställas utifrån de värderingar som ligger till grund för vår demokratiska samhällsuppfattning och vår deklarerade vilja att låta de enskilda människorna själva utforma sitt liv inom den ram samhället ger.

De problem som här berörs har i olika sammanhang tidigare aktualiserats i riksdagen. Det har gällt såväl förhållandena för någon viss minoritetsgrupp som åtgärder inom ett visst område, t. ex. skolan och undervisningen. Senast i fjol behandlade riksdagen de likalydande motionerna nr 137 i första kammaren och nr 175 i andra kammaren angående invandrade minoriteters bibehållande av sin egenart och uttalade i sin skrivelse nr 11 1967 att »frågan bör så noggrant som möjligt belysas genom kompletterande undersökningar eller särskild utredning». I anslutning till denna skrivelse framförde Svenska samernas riksförbund i en framställning till Kungl. Maj:t önskemål om att »samefrågan i Sverige i hela dess vidd måtte upptagas till fullständig behandling i samband med de undersökningar och den utredning, som föränledes av riksdagens skrivelse». En liknande framställning har skett från judiskt håll. Av de invandrade minoriteterna har företrädare för åtminstone den finska och den estniska gruppen uttalat sig för en sådan allmän utredning i syfte att klarlägga principerna för samhällets politik i frågan. Det synes således berättigat att nu ta upp frågan om minoriteternas ställning i Sverige från principiella synpunkter, varvid särskilt bör uppmärksammas frågan om samhällets ansvar för och inställning till åtgärder i syfte att låta minoritetsgrupper — i den mån de själva så önskar — behålla och utveckla sin speciella kultur samt de organisatoriska formerna därför. Frågan synes lämpligast kunna behandlas genom en parlamentariskt sam-

mansatt utredning varvid även representanter för berörda minoriteter bör beredas möjlighet att delta i arbetet.

Med hänvisning till ovanstående föreslås,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av språkliga och kulturella minoriteters ställning i Sverige och de principiella riktlinjerna för samhällets politik gentemot dessa minoriteters strävan att bibehålla och utveckla sin egenart.

Stockholm den 26 januari 1968

Elias Jönsson (fp)

i Ingemarsgården